

Onderwerp: Achtergrondinformatie ten behoeve van de dialoog vluchtelingenproblematiek

Aan de gemeenteraad,

Inleiding

De situatie rondom vluchtelingen is ernstig en zorgelijk. Al maanden lezen en horen we verhalen over vluchtelingen die verongelukken tijdens hun vlucht naar Europa. De verhalen en beelden hebben voor een bezorgdheid gezorgd door heel Europa en een maatschappelijk appel op de politiek om deze situatie aan te pakken.

Eind 2014 telde de wereld 19,5 miljoen vluchtelingen. Het overgrote merendeel van deze mensen wordt opgevangen in de regio. Enkele honderdduizenden mensen daarvan vluchten op dit moment over de Middellandse Zee naar Europa. Nog niet eerder was de groep vluchtelingen, die over de Middellandse Zee Europa binnen komt, zo groot. Toch vingen we eerder grotere aantallen vluchtelingen op in West-Europa en Nederland. Tijdens de Eerste Wereldoorlog bijvoorbeeld bood Nederland onderdak aan 1 miljoen vluchtelingen uit België en tijdens de oorlog in voormalig Joegoslavië (1991-1999) kwamen er 6 miljoen vluchtelingen naar West-Europa. In 1994 vind Nederland een record aantal vluchtelingen op van 50.000. Vorig jaar bood Nederland onderdak aan 26.000 vluchtelingen en dit jaar worden circa 35.000 vluchtelingen verwacht.

Politieke context Europa en Nederland

Het Europees Parlement heeft op 10 september 2015 ingestemd met de resolutie waarin staat dat de Europese lidstaten 120.000 vluchtelingen opnemen. Op dit moment debatteren zij nog over de verdeling van deze opvang over de lidstaten.

Het Kabinet heeft op 8 september al gesteld dat zij hun verantwoordelijkheid hierin willen nemen (Brief aan de Tweede Kamer d.d. 8 september 2015), maar dringt ook aan op versterking van en investering in de opvang in de regio zelf.

Deze notitie geeft meer informatie over de volgende thema's en is heeft als doel een dialoog in uw gemeenteraad en met ons college te faciliteren en ondersteunen:

- Welke behoefte ligt er aan (tijdelijke) opvang van vluchtelingen?
- Inzicht in bestaande, reeds vervulde en openstaande verplichtingen van de gemeente met betrekking tot statushouders en illegale vreemdelingen
- Eerste grove schets mogelijke locaties in Helmond voor de (tijdelijke) opvang van vluchtelingen
- De rol van het COA (Centraal Orgaan Opvang Asielzoekers)

1. Behoeft aan (tijdelijke) opvang vanuit Rijk en COA

Staatssecretaris Dijkhof en de VNG hebben de afgelopen weken een dringend appel gedaan op gemeenten om enerzijds mee te werken aan (tijdelijke) noodopvang van vluchtelingen tot er plek is in asielzoekerscentra (AZC) en anderzijds om mee te werken aan de huisvesting van statushouders (asielzoekers met een verblijfsstatus), zodat deze mensen niet langer dan noodzakelijk plekken in een AZC hoeven te bezetten. Op dit moment bieden 77 Nederlandse gemeenten noodopvang aan voor vluchtelingen.

Wat vraagt COA?

Het COA stelt dat ze nu en voor volgend jaar (2016) veel extra plaatsen nodig heeft voor de opvang en begeleiding van vluchtelingen die in Nederland asiel aanvragen. Wat hebben ze dan nodig?

Noodopvang

Hallen en locaties voor paviljoens voor de duur van 6 tot 12 maanden met een opvangcapaciteit voor tussen de 300 en 600 bewoners. Bij voorkeur in de directe nabijheid van een mogelijke tijdelijke of reguliere opvanglocatie.

Tijdelijke opvang

Recreatieparken, migrantenhuisvesting of vergelijkbare accommodaties waarvan de exploitatie deels door de verhurende eigenaar wordt gevoerd. Dit voor de duur van 1 tot 2 jaar met een opvangcapaciteit van 300 tot 800+ bewoners.

Reguliere opvang

Een asielzoekerscentrum dat door het COA wordt geëxploiteerd voor een termijn vanaf twee jaar met een opvangcapaciteit van 600 tot 1500+ personen. Bij deze termijnen kan het COA investeren en is een financieel verantwoorde exploitatie mogelijk die voldoet aan ons politiek gedragen plan van eisen.

2. Reeds bestaande activiteiten en verplichtingen van de gemeente t.a.v. vluchtelingen en statushouders

Een vreemdeling die asiel aanvraagt in Nederland, meldt zich bij de vreemdelingenpolitie. Na aanmelding vindt een eerste opvang plaats in de centrale ontvangstlocatie in Ter Apel (Groningen).

Vervolgens wordt de asielaanvraag ingediend en behandeld door de IND (Immigratie en Naturalisatiedienst) in één van de aanmeldcentra in Nederland. Deze aanmeldcentra bevinden zich in Den Bosch, Schiphol, Ter Apel en Zevenaar.

Indien de asielzoeker wel een verblijfsvergunning krijgt (statushouder) koppelt het COA hem aan een gemeente. Tussentijds verblijft de asielzoeker veelal in een AZC.

Huisvesting statushouders

Vluchtelingen die gehuisvest worden hebben dus een verblijfsvergunning ontvangen. Afhankelijk van de gemeente waar de vluchteling gehuisvest wordt kan het tot een jaar duren voordat een woning is geregeld. De afspraak met het COA is desalniettemin dat dit binnen 3 maanden geregeld dient te zijn.

Het aantal jaarlijks te huisvesten personen per gemeente wordt landelijk bepaald en bedroeg voor de gemeente Helmond in 2014 83 personen, in 2015 153 en voor 2016 is de verwachting dat dit aantal met ten minste 34% zal stijgen tot ten minste 200 personen (maar ook een verdubbeling is niet uit te sluiten gelet op de instroom van mensen nu en volgend jaar).

Met de woningcorporaties zijn afspraken gemaakt over de huisvesting van deze personen. Voor 2015 is de taakstelling op een haar na gerealiseerd (nog 18 personen dienen gehuisvest te worden).

De gemeente ontvangt hiervoor geen extra financiering. De statushouders zijn verantwoordelijk voor hun huisvesting en levensonderhoud. Zij kunnen net als alle inwoners een beroep doen op een uitkering en financiële ondersteuningsmogelijkheden (denk aan bijv. huur- en zorgtoeslag).

In de huisvesting van statushouders heeft de gemeente Helmond - ongeacht of zij nu een opvanglocatie aanbiedt aan COA – een forse uitdaging voor de komende jaren. Deze extra taakstelling komt boven op de vraag om huisvesting met voorrang van bijzondere doelgroepen; vanwege de extramuralisering in de zorg zal deze vraag alleen maar toenemen. En tot slot dient er op korte termijn ook huisvesting gerealiseerd te worden voor doelgroepen die nu zijn gehuisvest bij zorgaanbieders, maar waar scheiden van wonen en zorg snel moet worden gerealiseerd. Dit is primair een taak van onze woningbouwcorporaties; aan hen de opdracht om op middellange termijn de woningvoorraad aan te passen op deze vraag. Omdat huisvesting van al deze, niet reguliere, woningzoekenden op dit moment ten koste gaat van onze reguliere zoekenden en de capaciteit aan sociale huurwoningen op korte termijn dus niet toereikend zal zijn, verdient het aanbeveling zo spoedig mogelijk extra tijdelijk aanbod te gaan creëren. Dit vraagt om creatieve oplossingen. Binnen het Stedelijk Gebied (MRE) is vorige week een taskforce opgericht, waarin ook corporaties opgenomen worden, om de taakstelling en het zoeken naar creatieve oplossingen in het stedelijk gebied gezamenlijk op te pakken.

Maatschappelijke begeleiding

Gemeenten hebben de taak asielgerechtigden die een inburgeringsvoorziening aangeboden krijgen ook maatschappelijke begeleiding te bieden. Gemeenten krijgen per inburgeringsplichtige € 1.000 om de maatschappelijke begeleiding van statushouders mogelijk te maken. Deze maatschappelijke begeleiding bestaat uit praktische ondersteuning bij vestiging (aanvragen huurtoeslag, bijstand enz.) en in een latere fase is deze erop gericht de statushouder zelfredzaam te maken. In Helmond en de andere Peelgemeenten wordt dit uitgevoerd door de LEVgroep. Overigens dringt VNG al langere tijd bij het Rijk aan om de maatschappelijke begeleiding voor de hele doelgroep te financieren.

Opvang en humane begeleiding uitgeprocedeerde asielzoekers

Uitgeprocedeerde asielzoekers hebben in ons land 28 dagen de tijd om de terugkeer naar het land van herkomst mogelijk te maken. Een deel van deze mensen wil pertinent niet terug en “verdwijnt” in de illegaliteit. In Helmond bekommert de Stichting Vluchteling als Naaste zich om het lot van deze mensen. Zij bieden opvang, ondersteunen bij de financiering van noodzakelijke medische zorg, ondersteunen met tolken en proberen een veilige en vrijwillige terugkeer toch bespreekbaar te maken. Op 2 juli 2014 heeft uw gemeenteraad naar aanleiding van een noodkreet van de stichting een bedrag van € 30.000 beschikbaar gesteld. Uit het overleg met de stichting VaN bleek dat het beschikbare bedrag toereikend was tot 1 mei 2015. En op 3 februari 2015 is de notitie “Noodopvang voor vluchtelingen in Helmond, nut en noodzaak” in de gemeenteraad besproken.

De gemeenteraad heeft op basis van deze notitie besloten dat de gemeente Helmond verantwoordelijkheid draagt voor de opvang van een nader vast te stellen doelgroep vluchtelingen en dat zij in de periode tot de uitspraak van het Rijk bed-bad-brood verstrekt. Voor 2015 zal maximaal € 50.000 worden verstrekt aan de Stichting VAN als bijdrage in de kosten voor huisvesting. Voor 2016 dient de hoogte van dit bedrag nog te worden bepaald in overleg met de stichting.

Inmiddels heeft de staatssecretaris van Veiligheid en Justitie een vergoeding voor de kosten die gemeenten maken voor de opvang van vreemdelingen die geen recht hebben op rijksopvang toegezegd. De regeling wordt beperkt tot sobere opvang (nachtopvang, ontbijt en avondmaal). De hoogte van de vergoeding en de gemeenten die deze taak kunnen blijven uitvoeren, wordt bekend gemaakt door het Rijk in de Septembercirculaire 2015 (waarschijnlijk een tarief per nacht op basis van de kosten van huisvesting, maaltijden en sanitaire voorzieningen).

Onderwijs

Alle kinderen tot 18 jaar (legaal of illegaal) hebben recht op onderwijs. Kinderen uit een niet Nederlands sprekend land en die nog geen jaar in Nederland zijn, kunnen naar een Nt2-klas

(Nederlands als tweede taal). Scholen ontvangen voor deze leerlingen extra bekostiging. In Helmond hebben de schoolbesturen in het basisonderwijs het Nt2-onderwijs op dit moment centraal georganiseerd op de Mozaïek; daar zijn 7 Nt2-klassen (circa 40% van de leerlingen komen van scholen buiten Helmond).

Voor de leeftijdscategorie van 12-18 jaar is de Eerste Opvang voor Anderstaligen georganiseerd op de Cajuit (onderdeel van Jan van Brabant College). De Cajuit heeft op dit moment 100 leerlingen en heeft de gemeente voor de zomer laten weten dringend behoefte te hebben aan 2 extra lokalen vanwege de verhoogde instroom. Uitbreiding in huisvesting is een gemeentelijke taak. En wij zoeken op dit moment dan ook naar oplossingen met de Cajuit.

3. Eerste grove inventarisatie mogelijkheden in Helmond

Binnen onze gemeente zijn geen gebouwen beschikbaar (ook niet binnen het eigen areaal) die zonder verdergaande aanpassingen, transformatie of "uitbouw" met aanpalende voorzieningen (sanitair, keukens) direct aan de vraagstelling van het COA voldoen. Dan zou het bijv. moeten gaan om lege appartementencomplexen, kazernes, hotels, voormalige kloosters, verpleeg- of bejaardentehuizen of campings, die in het verleden een woonfunctie hebben gehad. Die hebben wij niet.

Als nader wordt ingezoomd op de verschillende soorten opvang, komen we zeer globaal tot de volgende mogelijkheden en onmogelijkheden. Wij hebben hierover overigens op geen enkele manier nog contact gehad met COA of eigenaren van panden. Deze inventarisatie biedt ook geen volledig overzicht; dit is enkel te verkrijgen indien we gericht op zoek zouden gaan. En hiervoor zal eerst een politiek besluit nodig zijn over eventuele (tijdelijke) opvang.

Noodopvang

Voor dit type opvang van 6 tot 12 maanden zouden lege (fabrieke)hallen dienst kunnen doen, op voorwaarde dat ze worden uitgebreid met of voorzien worden van sanitaire units en keukenvoorzieningen. Deze hallen bevinden zich met name op industrieterreinen. Qua veiligheid en voorzieningenniveau lijkt dit type locatie minder geschikt.

Wellicht vormt de voormalige Carolusschool een uitzondering op dit wat meer algemene inzicht. Indien de verblijfsduur van de vluchtelingen op deze locatie veel korter zou zijn dan de door het COA genoemde periode van 6 tot 12 maanden, zou de school (met lokalen, een grote aula, sanitaire voorzieningen, gymzalen, talloze andere ruimtes) op het redelijk afgesloten terrein met relatief weinig aanpassingen geschikt gemaakt kunnen worden. Naar deze locatie zou nader onderzoek gedaan kunnen worden met het COA, als deze locatie voor hen voldoende tegemoet zou komen aan hun wensen.

Voor het beschikbaar stellen van locaties voor zeer tijdelijke noodopvang mag de gemeente een gedoogsituatie hanteren. Dit betekent dat er geen bestemmings- of vergunningsprocedures hoeven te worden doorlopen.

Tijdelijke opvang

Ook voor dit type opvang lijken de huisvestingsmogelijkheden binnen onze gemeentegrenzen in eerste instantie afwezig. In zijn vraagstelling gaat het COA er al op voorhand vanuit dat het gaat om bestaande voorzieningen met een woon- c.q. personenverblijfsfunctie (uiteeraard vanwege het kostenaspect). Het COA noemt in dit verband recreatieparken, migrantenhuisvesting of

vergelijkbare accommodaties die reeds voor een personenverblijfsdoel worden geëxploiteerd. Die zijn er niet binnen de gemeente Helmond.

Reguliere opvang

In ruimtelijk-fysiek opzicht zou onze gemeente meer mogelijkheden kunnen bieden voor een langduriger opvang (langer dan 10 jaar). Hierbij kan worden gedacht aan het voormalige schoolgebouw Carolus (Gasthuisstraat) en diverse leegstaande, grotere kantoorgebouwen. Hiervan kan in overleg met partners een groslijst voor nader onderzoek worden opgesteld en op basis van diverse criteria kunnen locaties vervolgens worden beoordeeld op geschiktheid en haalbaarheid.

Daarnaast beschikt de gemeente over diverse terreinen waarop mobiele units kunnen worden geplaatst. Ook hiervoor zou in samenspraak met partners een groslijst kunnen worden opgesteld. Vraag is of COA dit soort oplossingen ook wenselijk vindt.

4. De rol van COA

Indien een gemeente kiest voor het vestigen van een opvangcentrum, dan ondersteunt COA deze gemeente, zowel financieel als procesmatig.

De financiële vergoedingen vinden hun wettelijke basis in het Faciliteitenbesluit opvangcentra. Op basis van het Faciliteitenbesluit kan een gemeente waar een opvanglocatie is gevestigd, aanspraak maken op deze uitkeringen. De hoogte hiervan is gerelateerd aan de capaciteit van het centrum. Ook wordt een gemeente door COA gecompenseerd voor voorbereidings- en initiële kosten.

Procesmatig ondersteunt COA een gemeente gedurende het gehele traject tot vestiging van een opvanglocatie. Zij werken mee aan haalbaarheidsonderzoeken, leveren een bijdrage op informatiebijeenkomsten, enzovoort.